

Skript

HISTORISCH TIJDSCHRIFT

Recensie: Biografie van een socialistisch predikant

Auteur: Rob Bes

Verschenen in Skript Historisch Tijdschrift, jaargang 42.1, pp. 68-70.

© 2020 Stichting Skript Historisch Tijdschrift, Amsterdam

p-ISSN: 0165-7518

e-ISSN: 3051-2506

Skript Historisch Tijdschrift is een onafhankelijk wetenschappelijk blad dat viermaal per jaar verschijnt. De redactie, bestaande uit studenten en pas afgestudeerden, wil bijdragen aan actuele historische debatten, en biedt getalenteerde studenten de kans om hun werk aan een breder publiek te presenteren.

BIOGRAFIE VAN EEN SOCIALISTISCH PREDIKANT

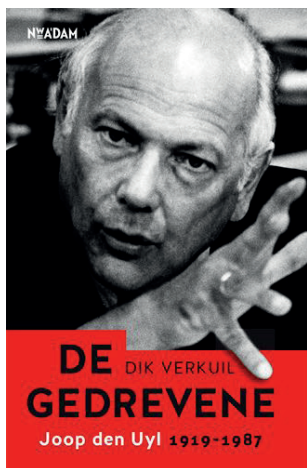
H

Het schijnt dat sommige VVD-kamerleden er anno 2020 nog altijd plezier in scheppen een klein kuipje boter op het

bronzen hoofd van voormalig PvdA-leider Joop den Uyl te leggen; zijn borstbeeld staat pal tegenover de ingang van de kantine van het Binnenhof. De man die de geschiedenis is ingegaan als de premier van het meest linkse kabinet in Nederland ooit wekt bij menig rechtse parlementariër ruim dertig jaar na zijn overlijden nog altijd een, hetzij speelse, weerstand op. Ook op andere vlakken

is Den Uyl zo nu en dan in het nieuws. Vorig jaar verscheen naar aanleiding van zijn honderdste geboortjaar het boek *De gedrevene* van de hand Dik Verkuil, historicus en politiek eindredacteur van de NOS. In zijn inleiding schrijft hij dat hij ooit grote bewondering voor Den Uyl koesterde, een standpunt waarop Verkuil inmiddels vrijwel volledig is teruggekomen.

Verkuil begint met een beschrijving van Den Uyls vrij eenzame jeugd en vrome gereformeerde achtergrond: tijdens een Franse fietsvakantie worden trouw de gebeden opgezegd voor het eten en passeert hij met tegenzin de *Moulin Rouge*. Den Uyls breuk met het geloof tijdens de Tweede Wereldoorlog krijgt brede aandacht, maar geregeld merkt de auteur op dat Den Uyl qua spreekstijl en drang

Dik Verkuil, De gedrevene.
Joop den Uyl 1919-1987, Nieuw
Amsterdam, 2019; ISBN 978
90 4682 564 8; hardcover 462
pagina's; €34,95 euro.

tot moralisering een gereformeerd product bleef. Ongeveer gelijktijdig met het verlaten van de kerk volgde zijn 'beking' tot het socialisme gedurende diezelfde oorlog. Dat is ook de kern van de eerste hoofdstukken: ze tonen hoe Den Uyl zich het socialisme eigen maakte en vrij voortvarend carrière maakte binnen de gelederen van de PvdA. Vooral Den Uyls tijd als directeur van de Wiardi Beckmanstichting, het wetenschappelijk bureau van de PvdA waar hij zijn 'proefschrift' *De weg naar de vrijheid* schreef, was vormend. Dit werk bleef gedurende zijn hele carrière de blauwdruk van Den Uyls sociaaleconomische denken, dat zich richtte op het verhogen van de staatsuitgaven en de bekende

leus "spreiding van kennis, macht en geld". Verkuil gaat vervolgens in een vrij hoog tempo door de verschillende carrièrestappen heen die Den Uyl doorliep om uiteindelijk in de Haagse politiek aan te belanden, waaraan veruit de meeste aandacht is besteed. Dit had wat uitgebreider gemogen. Het Amsterdamse wethouderschap komt er toch enigszins bekaaid vanaf, terwijl Den Uyl gedurende zijn tijd in de hoofdstad enkele grote projecten op het vlak van volkshuisvesting realiseerde. Verkuil lijkt het echter vooral te zien als een opstapje naar Den Haag.

Die 'Haagse' hoofdstukken bieden via het leven van Den Uyl een interessante kijk op de Nederlandse politiek in de jaren zestig en zeventig. De polarisatie die onder zijn partijleiderschap flink en volledig bewust werd aangewakkerd, moest duidelijkheid verschaffen aan de kiezer. Vooral de strijd tussen de VVD en de PvdA werd flink aangedikt. Het verhaal over het uit dit politieke klimaat voortgekomen eerste en enige kabinet Den Uyl wordt vooral opgehangen aan de grote crises die Nederland teisterden. Verkuil bespreekt kundig en helder de oliecrisis, de affaire Lockheed, de gijzeling van de Franse ambassade en de Molukse kapingen. Met enkele meer algemene karakterschetsen worden deze hoofdstukken met elkaar verbonden.

Verkuil schrijft in zijn inleiding al een kritischer beeld te willen schetsen van Den Uyl dan in de voorgaande en alom geprezen biografie van Annet Bleich het geval was. De rode draad lijkt in dit deel van het boek vooral Den Uyls onvermogen met de mensen om hem heen om te gaan; het voornaamste kritiekpunt van Verkuil. Zo efficiënt

als hij de hoofdpijndossiers wist op te lossen zo moeizaam was zijn omgang met zijn omgeving. Vooral zijn relatie met KVP-prominent Dries van Agt was uitermate korzellig, maar ook binnen de PvdA werden relaties zwaar op de proef gesteld. Mede hierdoor bleven de verwachte spectaculaire maatschappijhervormingen uit. Dat de kiezer Den Uyl en Van Agt vervolgens nog een tweede termijn in één regering wilde zien leidde tot een van de langdurigste formaties in Nederland ooit. Het tweede kabinet-Den Uyl kwam er uiteindelijk niet, en als oppositieleider kon de oud-premier niet effectief opboksen tegen woordenkunstenaar Ruud Lubbers. Verkuil heeft met *De gedrevene* geprobeerd een kritisch beeld te schetsen van de meeste linkse premier van Nederland ooit. Dat is gelukt. Het is een overwegend journalistieke biografie die een fraai tijdsbeeld schetst van Nederland in de roerige jaren zestig en zeventig. We zien een zichzelf tegenwerkende socialistische predikant die op gedragen toon probeerde de samenleving naar zijn hand te zetten, maar al snel het gevecht leek te gaan verliezen. Aangevuld met een groot aantal anekdotes over het persoonlijke leven van Den Uyl krijgt de lezer een compleet beeld van een befaamde maar eveneens bekritiseerde politicus. ■

ANGELA SAINI'S AANVAL OP WETENSCHAP- PELIJK RACISME

Rob Bes (1999) volgt de bachelor geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam. Hij is vooral geïnteresseerd in de cultuur en politiek van Europa tijdens de twintigste eeuw en die van Frankrijk in het bijzonder.